

SFAH

Arbejderhistorieprisen 2006

Ved et arrangement i Arbejdermuseets festsal den 25. januar 2007 uddeltes Arbejderhistorieprisen 2006 til to prismodtagere. Frederiksbergs stadsarkivar Henning Bro blev hædret for sin ph.d.-afhandling i historie ved Københavns Universitet "Boligen mellem natvægterstat og velfærdsstat", mens cand. mag. Morten Møller fik prisen for sit speciale ved RUC "Hvilken kommunist – Mogens Fog og kommunismens fascination 1945-60".

Arbejderhistorieprisen, der blev uddelt første gang i 1993, er på 15.000 kr., som deles ligeligt mellem de to modtagere. I alt ti afhandlinger var indsendt til det uafhængige bedømmelsesudvalg, der er udpeget af Arbejdermuseet & Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv, Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie (SFAH) og Foreningen Arbejdermuseets Venner.

Henning Bros afhandling på over 500 sider er en grundig behandling af boligpolitikens historie 1850-1930, konkretiseret i tre udvalgte byområder, nemlig hovedstaden (København/Frederiksberg), Nykøbing Falster og Lyngby nord for København. Boligforholdene og boligpolitikken fremstilles som et afgørende vilkår for arbejderfamiliernes velfærd fra industrialiseringen i midten af 1800-tallet til 1930 med yderligere nogle linjer trukket op til 1958. Henning Bro påviser, at det danske socialdemokrati – fra et tidligt tidspunkt i samarbejde med Det radikale Venstre – tog fat på emnet. Allerede i 1886 fremsatte de første to socialdemokratiske folketings-

medlemmer et forslag om statslån til kommunalt boligbyggeri. Indsatsen medførte, at statsligt og kommunalt støttet boligbyggeri kom til at præge boligsektoren tidligere i Danmark end i både de nordiske lande og i Holland, Frankrig og Storbritannien. Henning Bro redegør detaljeret for organiseringen af boligbyggeriet i Danmark, herunder de almennyttige, kooperative, sociale og filantropiske boligselskaber og -foreninger.

Morten Møllers speciale er en analyse af personen Mogens Fog: Hvad fik en ung intellektuel som ham til at begejstres for kommunismen i mellemkrigsårene? Hvordan så han sig selv i rollen som kommunist og modstandsmand under og umiddelbart efter krigen? Hvad fik ham til at tvivle og efter 1956 tage afstand fra DKP for at indgå i kredsen omkring det nye Socialistiske Folkeparti? I sin fremstilling får Morten Møller på en god måde fremstillet sin hovedpersoners vaklen og usikkerhed i afgørende situationer, ikke mindst i årene efter den sovjetiske invasion i Ungarn. Det er en analyse på Fogs egne præmisser, uden fordømmelse og moralsk forargelse, hvad der ellers var nok af i samtidens borgerlige kritik af Fog. Når det kan blive en så medrivende historie, ligger en del af forklaringen nok i det omfattende og gode kildemateriale fra Fogs arkiv, men også i måden Morten Møller har anvendt dette materiale på, således at det er blevet en skildring, der ikke viger tilbage for kritik, men dybest set er præget af respekt for Fogs bevæggrunde.

*Peter Ludvigsen
Arbejdermuseet og
Arbejderbevægelsens
Bibliotek og Arkiv*

Konferencer

Erindringen om Den Spanske Borgerkrig

*II Congreso Internacional
La República y la Guerra Civil.
Setenta años después
CEU Universidad San
Pablo/Universidad Cardenal
Herrera
Madrid 22., 23. og 24. november
2006*

*Congreso Internacional
1936-1939. La Guerra Civil Es-
pañola
Universidad Nacional de Educa-
ción a Distancia
Círculo de Bellas Artes, Madrid
Ministerio de Cultura
Sociedad Estatal de Commemo-
raciones Culturales
Madrid 27., 28. og 29. november
2006*

De planter gule stedmoderblomster på Plaza Tirso de Molina i november måned; men det er også det eneste poetiske ved Madrid på denne årstid, hvor det blæser koldt ned fra bjergene nord for byen. Under Den Spanske Borgerkrig 1936-1939 rasede Slaget om Madrid netop i november, og der kæmpes endnu i skyttegravene og bag byens barrikader. I anledning af 70-året for udbruddet af borgerkrigen afholdt højre- og venstrefløjens således hver sin historikerkongres i hovedstaden med mindre end en uges mellemrum og med kun en kilometer imellem sig i hver sin ende af den store Universitetspark, hvor kampene gik hårdest for sig i sin tid.

Den Spanske Borgerkrig begyndte i juli 1936 som et militærkup mod republikkens regering, og i de egne hvor opstan-

den blev slået ned, udløstes mange års sociale spændinger i en social revolution. General Francos såkaldte "Korstog mod de marxistiske Horder" udviklede sig derfor til et ubarmhjertigt opgør mellem to slags Spanien (*Las dos Españas*) – dem og os.

Da krigen sluttede, var ikke alene Spanien i Franco-regimets hænder. Det gjaldt også erindringen om borgerkrigen. Overalt i landet rejstes monumenter for at ære de faldne – men kun dem, der faldt for Gud og Spanien: Francos Spanien. De eksilerede republikanere fortsatte ligeledes krigen i ord og tale. Den store fortælling om Den Spanske Borgerkrig blev overladt til udenlandske – først og fremmest angelsaksiske – historikere, som generelt forholdt sig kritisk til Franco. Efter Francos død i november 1975 og demokratiets genindførelse i 1977 var der derfor ophobet et enormt behov i Spanien for *selv* at fortælle historien om borgerkrigen. Naturligt nok ligger tyngden i forskningen om Den Spanske Borgerkrig nu i hjemlandet, hvor man gennem de seneste 20-30 år har set en stadig strøm af faghistoriske bøger. Med åbningen af arkiverne efter Francos død kunne man endelig skrive også den tabende sides historie og gøre op med Franco-tidens fortælling.

Dette har i de senere år medført en reaktion fra folk i Spanien, som mener, at al historisk skrivning er politiseret, hvilket de ser som bevis på, at objektiv videnskab overhovedet ikke eksisterer. Der er ingen videnskab – der er holdninger. Den ene mening kan derfor være lige så god som den anden. Den mest fremtrædende fortæller for dette synspunkt er forfatteren Luis Pío Moa Rodríguez. Pío Moa har sat

sig for at aflive, hvad han kalder "Myterne om Den Spanske Borgerkrig". Set gennem Pío Moas brille er disse myter et resultat af, at venstrefløjens har sat sig på fortællingen om krigen under et dække af videnskabelighed.

På overfladen foregik overgangen mellem diktatur og demokrati i Spanien uden dramatik. Der var tale om en "Glemmels Pagt", hvor det gamle regime gav magten fra sig, uden at blive stillet til ansvar for gamle synder. Der har aldrig været et retsopgør efter diktaturet i Spanien. For at komme videre var det nødvendigt at lægge låg på fortiden. Efter socialisternes valgsejr i 2004 er det imidlertid blevet den spanske regerings politik helt bogstaveligt at grave fortiden frem igen. Der er opstået et folkeligt pres for at få åbnet de mange massegrave med ofrene for Franco-regimets nedskydning af de tabende republikanere. Premierminister José Zapatero har derfor fremsat forslag om en interministeriel kommission, som skal undersøge ofrene for borgerkrig og franquisme og søge at fremme deres moralske og juridiske rehabilitering, omfattet af den såkaldte "Lov om Den Historiske Erindring" – *Ley de la Memoria Histórica*.

I højrefløjens øjne har loven udelukkende til hensigt at undskyldte den tabende sides fejl og at kaste lys på sejrherrenes alvorlige synder. De mener, at man bør lade de døde hvile i fred og ikke stikke de to siders forbrydelser i ansigtet på hinanden. Også blandt Zapateros egne er der utilfredshed med *Ley de la Memoria Histórica*. Den spanske historiker Santos Juliá Díaz påpeger således det absurde i at tale om "historisk erindring" i ental. Spørgsmålet er også, siger

han, hvad man skal lovgive om. Om indholdet af en fortælling om fortiden? Hele forehavendet rummer en totalitær fristelse, da fortiden aldrig vil berøre alle mennesker på samme måde. Santos Juliá mener, at man bør fratage politikerne eneretten til erindringen, glemme alt om erindringscentre og i stedet øge bevillingerne til arkiver, biblioteker og den fri forskning for at fremme kendskabet til diskussionerne om historien. Det eneste, der vil give mening, er derfor ikke en lov om *Den* men om *De* historiske Erindringer.

At sårene efter krigen ikke er lægt, og at der stadig eksisterer to slags Spanien, afspejles af behovet for at afholde to uafhængige historikerkongresser i anledning af 70-året for borgerkrigens udbrud – højrefløjens *II Congreso Internacional. La República y la Guerra Civil. Setenta años después* i dagene 22., 23. og 24. november 2006 og venstrefløjens regeringsstøttede *Congreso Internacional. 1936-1939. La Guerra Civil Española* den 27., 28. og 29. november 2006. Jeg ved med sikkerhed, at de to kongresser ikke omtalte hinanden med så meget som en stavelse, da en bekendt af mig deltog i førstnævnte, mens jeg selv deltog i sidstnævnte kongres.

Stemningen på de to kongresser blev præget af, at de spanske ærkebiskopper kort forinden fremsatte en udtalelse, som i skarpe vendinger kritiserede den socialistiske regering for at forhindre en national forsoning. En selektiv udnyttelse af Den Historiske Erindring vil åbne gamle sår og genoplive følelser, som man troede at have overvundet, hed det.

Et gennemgående træk i kir-

kens og højrefløjens udlægning af borgerkrigen og dens årsager, at den republikanske side bærer ansvaret for krigens udbrud, og at man ikke har noget at lade Franco-siden høre, hvad angår vold og undertrykkelse under krigen. Denne tendens skinnede tydeligt igennem både i biskoppernes udtalelse og i afviklingen af højrefløjens historikerkongres. Blandt de tre dages seks paneldiskussioner og hele 82 præsentationer så man således overskrifter som "Myten om den republikanske legalitet", "10. maj 1931: Afbrændingen af kongenter" og "Republikanske luftbombardementer af det nationalistiske bagland under Den Spanske Borgerkrig: Et overslag af tilfældet Córdoba".

Meget passende blev højrefløjens kongres i øvrigt afholdt på *CEU Universidad San Pablo/ Universidad Cardenal Herrera*, som har tilknytning til den private organisation *Asociación Católica de Propagandistas*. Blandt deltagerne og i kongressens organisationskomité kunne man nikke genkendende til flere af Franco-regimets historieskrivere med generalerne Miguel Alonso Baquer og Jesús Salas Larrazábal og den aldrende tidligere kulturminister Ricardo de la Cierva i spidsen. Også yngre højrepolemikere som César Vidal og Pío Moa var der fundet plads til som ledere af paneldiskussioner om henholdsvis religiøs forfølgelse under borgerkrigen og politisk vold, undertrykkelse og historisk erindring. Det udenlandske kontingent udgjordes af de velanskrevne historikere briter Michael Alpert og de to amerikanere Stanley G. Payne og Edward Malefakis. Payne og Malefakis var også indkaldt til venstrefløjens kongres ugen efter.

Venstrefløjens historikerkongres var en stor officiel regeringsfinansieret affære med den socialistiske kulturminister Carmen Calvo i spidsen. Ved den officielle åbning understregede hun, at formålet med kongressen var at skabe et åbent og mangfoldigt møde af grundlæggende videnskabelig karakter. Dette afholdt imidlertid ikke den første hovedtaler, tidligere kulturminister under Felipe González og tidligere kommunist, Jorge Semprún, fra at aflevere, hvad han selv betegnede som et partsindlæg. Krigen var en retfærdig krig, et forsvar mod generalernes angreb, og ikke et overlagt kors-tog mod fascismen, sagde han, ligesom han gik skarpt i rette med kirkens holdning i dag, som ikke er til at skelne fra tiden under Franco. Dette tema blev i øvrigt taget op af kongressens hovedkoordinator Santos Juliá ved kongressens afslutning i teatersalen i *Círculo Bellas Artes* oppe i byen, da han under stort bifald klandrede kirken for ikke at have undskyldt sin opførsel først under borgerkrigen og senere under Francos regime.

Kongressens program var to-delt. Om dagen afviklede man større paneldiskussioner og ikke mindre end 178 korte fremlæggelser fordelt på 38 såkaldte *mesas* (borde) på *Universidad Nacional de Educación a Distancia*, mens aftenen var helliget offentlige arrangementer i det gamle kulturcenter *Círculo de Bellas Artes*, hvis kældre i øvrigt husede et af de mest berygtede fængsler under borgerkrigen. Under stor mediebevågenhed afholdt man således en såkaldt hyldest til de udenlandske – især angelsaksiske – forskere, som under diktaturet helligede sig studiet af Den Spanske

Borgerkrig, og dermed gav spanierne deres historie tilbage. Det drejede sig om Gabriel Jackson, Stanley Payne, Edward Malefakis, Ronald Fraser, den canadisk-fødte litteraturhistoriker Maryse Bertrand de Muñoz og så Raymond Carr, som imidlertid ikke kunne komme.

På trods af denne anerkendelse af den gamle gardes indsats og talløse udlændinges deltagelse i kongressen, var det tydeligt, at det der foregik helt overvejende var et indre spansk anliggende: Spansk historie for spaniere. Forståeligt nok. Flere spanske deltagere i kongressen mødte op i t-shirts eller halstørklæder i republikkens rød-gul-lilla farver, og det var førende spanske forskere som Santos Juliá, Antonio Elorza og den engagerede og allestedsnærværende Angel Viñas, som prægede begivenhederne. Blandt andet gav Viñas faglig tyngde til diskussionen af flere indlæg, som generelt – og som det ofte ses ved internationale forskerkongresser – var af middelmådig standard. Et frygteligt eksempel var Ann Talbot fra University of Bolton, som præsenterede indholdet af sin kommende doktorafhandling om Sovjetunionens indblanding i Den Spanske Borgerkrig udelukkende med henvisning til amerikanske koldkrigshistorikere som Burnett Bolloten, uden overhovedet at nævne arkiverne i Moskva eller den nyere litteratur på området.

Den overvejende spanske betoning på kongressen i Madrid fik imidlertid den fuldkomne groteske konsekvens, at en international kapacitet som russisk spaniensforsknings *grand old lady*, professor Svetlana Petrovna Posjarskaja, blev nægtet sæde i panelet under en diskussion netop om den sovjetiske indblan-

ding i Den Spanske Borgerkrig. Ingen kender vel arkiverne bedre end hende, og direkte adspurgt var Viñas heller ikke stolt af situationen. Næste dag forklarede Santos Juliá elskværdigt, at la señora Posjarskaja ikke optrådte i programmet, da hun ikke havde indleveret et paper, som hun ville forelægge på kongressen. Et smukt eksempel på latinsk arrogance.

Samme aften lukkede kongressen med et arrangement i *Círculo de Bellas Artes*, med en time-lang tale af historiker emeritus Gabriel Jackson, hvor han talte om menneskerettighedernes opståen i Oplysningstiden, og sammenlignede grusomhederne under borgerkrigen og Franco med den nuværende situation i Irak. Santos Juliá fortalte om sin egen generations opvækst under diktaturet, om fattigdommen, trangen til at blive en del af Europa og om behovet for at få at vide, hvad der virkelig var foregået under borgerkrigen. Dette skulle ses i lyset af – som denne kongres havde vist – at der allerede i 1930'erne havde vist sig at være et enormt revolutionært potentiale. Men nu er tiden kommet til at lægge alt på bordet *para discutir en paz* – for at diskutere det i fred og ro. Stort bifald.

Udenfor er gaderne pyntet op til jul. I november 1936 hang et banner over Calle de Toledo ved Plaza Mayor: ¡No pasarán! De kommer ikke igennem. Et portræt af Stalin dækkede den store byport Puerta de Alcalá. Biskopperne raser. Granaterne regner ned over de gule stedmoderblomster på Plaza Tirso de Molina. Endnu 70 år efter er det nødvendigt at afholde to adskilte kongresser om Den Spanske Borgerkrig.

Svend Rybner

Arbetare och högerextremism: Anteckningar från den 42 Linz-konferensen

Den 42 så kallade Linz-konferensen gick av stapeln i mitten av september 2006. Den korrekta benämningen är egentligen ITH (Internationale Tagung der HistorikerInnen der Arbeiter- und anderer sozialer Bewegungen) och evenemanget samlade denna gång omkring 75 deltagare från hela världen men flest från de tyskspråkiga länderna, och konferensstema var arbetare och högerextremism.

Vid tidpunkten för konferensen bedrevs också valrörelse, vid sidan om den svenska, inför delstatsvalen i Berlin och Mecklenburg-Vorpommern, där det nynazistiska partiet NPD (Nationaldemokratische Partei Deutschlands) lyckades flytta fram sina positioner och få flera platser i delstatsparlamenten, delvis genom ett socialpolitiskt program som väjdade till arbetarväljarna. Likaså har vi under den senaste tioårsperioden bevittnat främlingsfientliga partiers och konstellationers frammarsch i olika europeiska länder, Le Pen i Frankrike, Jörg Haider i Österrike med flera och under konferensen – kanske mer under pauser mellan seminarierna – ventilerades en oro för dessa rörelser och strömningar, inte minst med hänvisning till att de inriktar sig på frågor och problem som andra rörelser och partier glömt bort, avvisat eller skjutit i bakgrunden.

Arbetarklassen eller arbetarbefolkningen har dock aldrig dominerats av nazister eller fascister, snarare tvärtom: i andra samhällsskikt har proportionen högerextrema väljare, under 1930-talet såväl som nu, varit

högre. Likväl har tillräckligt många arbetarväljare röstat på högerextrema partier för att göra frågan om förhållandet mellan arbetare, arbetarklass och högerextremism till relevant konferenstema: under två heldagar belystes och diskuterades det under fyra underrubriker, nämligen *arbetare i mellankrigstidens nazistiska och fascistiska regimer, högerextremism och arbetare i vita nybyggarsamhällen, höger-extremism och arbetare i Västeuropa efter 1945 samt högerextremism och arbetare i transformationssamhällen* (med vilket huvudsakligen avsågs Östeuropa efter 1989).

I sitt inledningsanförande till konferensen lämnade Jürgen Hoffmann från det tyska vänsterpartiets historikerkommission (Historische Kommission beim Parteivorstand der Linkspartei, PDS) några förslag till problemområden och definitioner. Med högerextremism avses rörelser som ideologiskt är antidemokratiska och auktoritära, det finns eklektiska och irrationella drag i tänkandet men socialdarwinism och rasism är i regel starka inslag samt aggressivitet och hyllande av handlings- och dådkraft. Den direkta bakgrunden var det första världskriget och dess följder med social och materiell oro, socialpolitiska konflikter och perspektivlöshet, men spår längre bakåt i tiden fanns också, i traditioner av antisemitism och – i synnerhet i Tyskland – auktoritetstro och kejsarkult. Efterkrigstidens högerextremism kännetecknas på sin sida av revisionism, för att inte säga urskuldande av den mellankrigstida historien, men nutidens extremhöger är inte enhetlig: där finns både traditionalistiska och modernistiska inriktningar som ex-

empelvis tar olika ställning till globaliseringen. Bra möjligheter att göra jämförelser saknas dock, menade Hofmann, i och med att historikerna, som helt inriktat sitt forskningsintresse på mellankrigstidens auktoritära regimer, överlämnat studiet av den moderna extremhögern till sociologer och statsvetare.

Michael Schneider (Friedrich-Ebert-Stiftung, Bonn) poängterade i ett föredrag om det Tredje rikets arbetare att inga förenklingar kan göras i den ena eller den andra riktningen. Inom arbetarbefolkningen fanns förutsättningar för och exempel på såväl konsensus som avståndstagande. Den nazistiska agitationen anknöt till ett allmänt utbrett missnöje med Versaillesfördraget och en folkgemenskapsideologi samt, inte minst, ett brett spektrum av "tyska grundvärderingar" om kamratskap, prestations-tänkande, ordning och disciplin respektive trohet och pliktuppfyllelse. Viktiga nischer för opposition utgjorde framför allt katolska arbetarmiljöer – såväl socialdemokratiska som kommunistiska – som i sig underlättade en immunisering mot den nazistiska propagandan och tillät, så länge dessa miljöer inte bröt samman, ett fritt meningsutbyte. Den största delen av arbetarklassen i Tredje riket, menade Schneider, förhöll sig dock passiv, det vill säga uthärdade åtminstone regimen, som ju inte störtades inifrån utan utifrån, och medverkade varken till att stödja eller destabilisera den. Arbetarklassen var alltså varken en enhetlig motståndshärd mot eller ett huvudsakligt stöd för den nazistiska regimen.

Luigi Ganapini från universitetet i Bologna (Fondazione ISEC: Istituto per la Storia

dell'Età Contemporanea) hade å sin sida intresserat sig för de fascistiska fackföreningarna som manipulativa instrument i Mussolinis Italien. Med sin korporativistiska inriktning hade de till syfte att stärka nationalismen och det totalitära styret. Huvudsakligen åsidosattes visserligen fackliga intressen, men genom att användas i mer kritiska skeden och tillåtas föra förhandlingar med företagen samt organisera fattigvårdsunderstöd under 1920- och 1930-talen tillgodosåg de fascistiska fackföreningarna grundläggande behov för arbetarna och medverkade till att försvaga motståndet mot fascismen. Enligt Ganapini ledde detta till att de korporativistiska idéerna dröjde sig kvar i Italien och var svåra att befria sig från även efter krigets slut.

Det fanns högerextrema rörelser även i USA och England under mellankrigstiden och Nigel Copsey (School of Arts and Media, University of Teesside) gjorde jämförelser mellan dessa. Gemensamma inslag fanns också såtillvida att italienska och tyska invandrargrupper tidigt blev föremål för påverkan från ursprungsländerna. Redan på 1920-talet fanns en fascistisk organisation av italienska arbetare i USA och tyska motsvarigheter växte fram i början på 1930-talet, men där förekom även amerikanska så kallade Silver Shirts och Coughlinister, de senare med en irländsk-katolsk prägel. I England fanns ett motsvarande fascistiskt inflytande över tyska och italienska invandrargrupper även om de fascistiska grupperingar som växte fram under 1920- och 1930-talen dominerades av infödda. Mest känt är kanske British Union of Fascists och dess ledare Oswald

Mosley. Sociala förbättringar och inslag av antisemitism fanns på rörelsernas politiska dagordning i såväl Storbritannien som USA men de fick inget större genomslag. I England utgjorde den organiserade arbetarrörelsen en barriär och i USA berövades de sitt underlag i och med att arbetarklassen integrerades genom the New Deal. Den grundtematik som framträder i bilden av mellankrigstiden, det vill säga vissa högerextrema rörelser inriktning på social retorik och vilken anklag det väckt och kan väcka inom arbetarleden återkom i de anföranden som handlade om situationen efter 1945, och i synnerhet under de senaste två årtiondena. Presentationer gjordes dels av situationen i Tyskland, Frankrike och Grekland och dels av utvecklingen i de forna kommuniststaterna efter 1989.

När det gäller Tyskland framhöll Fabian Virchow (Zentrum für Konfliktforschung der Philipps-Universität Marburg), det som Jürgen Hofmann tidigare antytt, nämligen att den högerextrema rörelsen innehåller två riktningar, en nyliberal och en antikapitalistisk, den senare representerad av NPD som nämnts inledningsvis och som bedrev sin politiska agitation med relativt stor framgång under delstatsvalen i höstas. Som gemensamt drag företräder båda en starkt antifacklig hållning, där fackföreningarna framställs som marxistiska, internationalistiska och utlandsvänliga i största allmänhet. Men NPD framställer sig som företrädare för småfolket, och även uttalat arbetarna. Socialpolitik intar en central roll i partiets politiska budskap. I valrörelsen har man fört fram slagord som "arbete åt miljoner i stället för profit åt miljonärer",

"social nedrustning – inte med oss" och förespråkade förstatligande av banker och storkoncerner. Massarbetslöshet är alltså en central fråga, likaså kravet på minimilöner för arbetare, men endast tyska (infödda) arbetare skall det framhållas och bakom kraven på förstatligande lyser också den uttalade misstänksamheten mot främst internationella företag, där man avser amerikanska företag och specifikt pekar ut vad man uppfattar som judiskt dominerad företagsamhet på den amerikanska östkusten.

Som redan nämnts tycks denna agitation ha belönats med valframgångar, men det är för mig oklart – och gjordes inte heller riktigt klart – om retoriken som uppenbarligen var ägnad att fånga in arbetarväljare verkligen huvudsakligen gjorde just detta. Med andra ord, är NPD ett arbetarparti? Virchow hävdade i alla fall att medlemmarna i en del fall återfinns i DGB (det vill säga Deutscher Gewerkschaftsbund, den tyska Landsorganisationen), men nämnde inget om medlemskåren i övrigt.

Nationalism är också ett starkt framträdande drag i franska Front Nationals politiska program. Sylvain Crépon (Université Paris X Nanterre) redogjorde för hur detta parti har transformerats under 1990-talet: Från att från början ha varit ett missnöjesparti på högerkanten för gamla Algerietkolonister så har det omvandlats till att i första hand bli ett ungdomligt präglad parti, som tar avstånd från araber – i synnerhet Frankrikes araber – den ekonomiska liberalismen och konsumtionssamhället i allmänhet som framställs som dekadent. Under detta årtionde lanserade man på nytt frasen "ni droite, ni gauche, francais"

(varken höger eller vänster – fransk!) – ett medvetet drag som dock väckte uppmärksamhet eftersom det var en exakt upprepning av retoriken hos det franska fascistparti som varit verksamt under 1930-talet. En särskild roll har spelats av organisationen G.R.E.C.E. som är en diskussionsklubb – i Sverige skulle vi kanske säga tankesmedja – som formulerat och omformulerat de bärande ideologiska dragen hos rörelsen. Central är idén om en överlägsenhet hos den vita rasen, men denna rasism är differentialistisk och hävdar "likhet men olikhet". På så vis kunde för Front National (trots antipatin mot araber) Saddam Husseins regim framstå som ett naturligt uttryck för nationell särart. Denna typ av idéer har framför allt förts in i Front National av de unga och ger ny legitimitet åt främlingsfientlighet.

Ett särskilt fenomen när det gäller utvecklingen efter 1945 är högerextremismens pånyttfödelse i Östeuropa efter 1989. Detta behandlades under en särskild session av Karl-Heinz Gräfe från Rosa Luxemburgstiftelsen, som gav en bred övergripande bild över fenomenet under rubriken *Högerextrema ideologiers, rörelser och partiers pånyttfödelse efter 1989, en jämförande betraktelse*, samt Mariana Hausleitner från universitetet i München (Institut für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas, LMU) som ägnade sig åt den rumänska högerextremismen före 1945 och dess reception efter 1990.

Under inflytande från Tyskland och Italien växte under mellankrigstiden fram ett stort antal fascistiska rörelser och regimer i hela Östeuropa med stöd från bönder, företagare, militärer och

intellektuella och även om sammanbrottet 1945 och etablerandet av kommunistiska regimer medförde dessa rörelser tillbakagång fortlevde nationalism och antisemitism latent under hela efterkrigstiden. Den politiska pluralism som följde efter 1989 har inneburit att nya sådana rörelser blommat upp och Gräfe, som studerat dessas partiprogram, framhöll några gemensamma drag. Till att börja med finns i dessa strömningar en revisionistisk hållning till historien före 1945, eller kanske snarare en vilja till att återupprätta och anknyta till den tidens regimer och rörelser. Politiskt fångar denna pånyttfödda extremhöger upp skepsis till EU-anpassningen. Antisemitism och våldsdåd är vanliga inslag och bakom ligger, enligt Gräfe, existentiell ångest på landsbygden, en faktisk eller befarad social gradering. Ett talande exempel på det förflutnas roll över huvudtaget i öststaternas pånyttfödelse efter 1989 gavs av Mariana Hausleitner och gällde Rumänien. Gestalter ur det förflutna som Corneliu Codreanu, ledare för det fascistiska Järngardet till dess att han mördades 1938, och Ian Antonescu, diktator under 1940-talet och avrättad 1946, har återupprättats efter murens fall. Under Antonescus regeringstid gick Rumänien in i kriget på Tysklands sida och Järngardet tillsammans med tyska SS-trupper genomförde förföljelser av judar och oppositionella. Efter 1990 har en rumänsk mytbildning om sovjetiska agenter som upphov till det förflutnas illdåd spritts jämte teorier om judisk konspiration. Kulmen på denna opinionsbildning kom 1995 då det Storumänska partiet fick plats i regeringen. Antonescu

framhölls som ett offer för kommunismen och hedrades med plakat och gatunamn medan Codreanu hyllades av studenter eftersom han under 1930-talet bland annat kritiserat universitetens finansiella situation. Dessa personkulter sköts i bakgrunden då Rumänien började orientera sig mot såväl Nato som EU och 2003 fick en internationell kommission under ledning av författaren Elie Wiesel i uppdrag att undersöka de förbrytelser mot judar, romer och andra som Antonescu bar ansvaret för. Efter att rapporten lagts fram förädrades kommissionens talesmän med statsordnar men återlämnade dessa under protest då ordnar även utdelades till några av Antonescus främste supportrar i det Storumänska partiet.

Under konferensen frågades om sådana begrepp som höger och vänster, nazism, fascism och socialism kräver en europeisk kontext för att ha någon mening. I en diskussion kring diktaturer i Tredje världen framkastades bland annat tanken att begreppen fascism och extremhöger inte är applicerbara i detta sammanhang eftersom extremhögern är bärare av en unik västerländsk tradition: den kom med den moderna politiken på 1800-talet och ville återställa samhället från demokratin, som under denna tid och under första hälften av 1900-talet av många uppfattades som ett misslyckande, och detta skiljer den från många av diktaturerna i Tredje världen som varit auktoritära hela tiden.

Likaså kan ibland arbetarnas inplacering på höger- och vänsterskalan bli komplicerad. Detta belystes extra tydligt i samband med de två mycket intressanta bidrag som på olika sätt tog upp högerextremismen i förhållande

till nybyggarsamhällen och nybyggargrupper. Wessel Visser, historiker från Sydafrika (Department of History, University of Stellenbosch), visade hur dikotomin arbetarklass – höger blir förvirrande i den sydafrikanska kontexten. Den vita sydafrikanska arbetarklassens starka identifikation med sydafrikansk nationalism och idén om en suverän afrikaanerstat har skapat en högerflygel inom arbetarrörelsen. Särskilt drivande har de vita gruvarbetarna varit (MWU Mine Workers Union) när det gällde att bevaka den vite arbetarens rättigheter, något som bland annat ledde till starka reaktioner under 1970-talet då facklig organisering även blev möjlig för de svarta arbetarna. Förändringarna under 1990-talet ledde till ytterligare motsättningar och MWU måste omskapas. Numera är högerflygeln inget hot i Sydafrika.

Lorenzo Veracini forskar vid universitetet i Canberra (School of Social Sciences, The Australian National University) om nybyggarsamhällen och deras organisation. Nybyggarkolonialism är ofta, menade han, en sorts förebyggande motrevolution (preventive counterrevolution), där missnöjet projiceras utåt. Det man vill göra är att reproducera agrara idyller, klasslösa samhällen, befriade från ursprungslandets hårda strävan samtidigt som man vill få ödemarkerna att blomma. "Arbetet" får på ett självklart sätt en central roll i tänkandet: dess etniska sammansättning, dess mobilisering, organisering, ledning, erövring och att det förblir en icke-revolutionär kraft är ett viktigt element i denna autonoma politiska tradition som nybyggandet utgör. Det finns gott om exempel på hur så-

dana nybyggarsamhällen tilltalat socialister och olika kooperativa experiment har också genomförts. Veracini framhåller också detta, men hävdar samtidigt att detta idéarv – the settler colonial register – både kan uppfattas som och har varit tilltalande för Europas populistiska och fascistiska rörelser. Hans exempel är hämtat från Mussolinis Italien, där man i sina föreställningar om kolonisering av det erövrade Abessinien utvecklade en retorik kring projektet som en nybyggarkoloni och ett gymnasium för fascismens “nye man”, en nybyggare i både konkret och överförd betydelse. Veracinis och Vissers anföranden visar att diskussionen kring olika ideologiers och rörelser divergerande och konvergerande idétraditioner är intressant och relevant, i synnerhet när det visar sig att samma idéer attraherar olika ideologiska läger.

Nästa konferens, på temat *arbetarnas och arbetarrörelsens internationella nätverk*, hålls den 13-16 september 2007 och året därpå har vi att se fram emot en stor konferens på temat *1968 – 40 år senare*. Vid båda dessa tillfällen skulle ett nordiskt perspektiv kunna bli mycket betydelsefullt. Dessutom skulle en starkare nordisk representation i allmänhet och kanske även aktiv medverkan i organisationens strategiska diskussioner uppfattas som mycket positivt. Det har framhållits vid upprepade tillfällen från arrangörernas sida och den lilla svenska delegation – som 2006 endast bestod av undertecknad – kan bara instämma.

Ulf Jönson

Arkivar ved Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek i Stockholm

Danmark og Finland under Den 2. Verdenskrig

Finland og Danmark: Krig og besættelse 1939-45

9. november 2006, Roskilde Universitetscenter

Konferencen var arrangeret af Claus Bundgaard Christensen og Anette Warring, RUC, med støtte fra Kulturfonden for Danmark og Finland

Jeg havde håbet på en direkte sammenligning af forholdene for de nationale mindretal i Slesvig og Karelen, sagde Danmarks ambassadør i Finland, Niels Dyrland, da han kommenterede to indlæg om de umage størrelser *de danske og tyske mindretal i Slesvig 1920-1945* og *tysk foreningsvirksomhed i Finland under Den 2. Verdenskrig*.

Bemærkningen illustrerer to generelle problemer med komparative undersøgelser af de nordiske lande: For det første gør kulturelle, historiske og geografiske forskelle ofte lokale problemstillinger vanskelige at sammenligne. For det andet gør forskellene en sådan sammenligning til et møjsommeligt arbejde. Det meget velkomne initiativ med at arrangere en konference om Danmark og Finland under Den 2. Verdenskrig bør derfor ikke stå alene.

Som udgangspunkt er både Finland og Danmark i vore dage såkaldte velfærdsstater med en borgerligt parlamentarisk styreform, og begge lande har i nyere tid været nødt til at indrette sig på at være småstater med en udfarende stormagt som nabo. Men her hører de umiddelbare ligheder også op. Mens Danmark – trods store militære nederlag – fra gammel tid har været en selvstændig nation, fødtes det moderne Finland ved Zar-vældets

fald i Rusland i 1917. Dernæst fulgte en blodig borgerkrig i begyndelsen af 1918, som kostede 30.000 menneskeliv, sendte titusinder af de tabende “Røde” i eksil i Sovjetunionen og helt op i 1930’erne førte til en hårdhændet forfølgelse af venstrefløjens hjemme i Finland. En heling af disse sår begyndte først, da de finske kommunister deltog i kampen mod Den Røde Hær under Sovjetunionens overfald på Finland i vinteren og foråret 1939-1940. Dernæst fulgte fortsættelseskrigen 1941-1944, hvor Finland reelt stod på Aksemagternes side, og en hård fredsslutning, som sendte landet i lommen på Sovjetunionen, om end det lykkedes at bevare landet som en selvstændig nation. Til sammenligning gennemlevede Danmark i samme periode parlamentarisme, socialreformer og fredelig besættelse fra 1940 og frem til samarbejdspolitikens sammenbrud i 1943, hvorefter man entydigt landede på NATO-siden under Den Kolde Krig.

Nu er det ikke nødvendigvis komparationens opgave at påvise ligheder – netop forskellene kan sætte omstændighederne i de enkelte lande i relief – men man må erkende, at udgangspunktet for en sammenligning af forholdene under Den 2. Verdenskrig i de to lande dårligt kunne være mere forskelligt. Ud fra erfaringerne med Norcom-projektet om kommunismens historie i Norden 1917-1990 kan man da også spørge, om et så snævert tidsrum som 1939-1945 er en relevant ramme om en fælles undersøgelse af Finland og Danmark, netop fordi forskellene mellem de to lande er så store – måske vil et bredere tidsmæssigt eller tematisk perspektiv – som for eksempel det 20. århundrede eller vel-

færdsstatens opståen – være mere frugtbar.

Selve konferencen var med indlæg fra historikere fra begge lande inddelt i fem dele. Disse omfattede vore dages syn på 2. Verdenskrig, Danmark og Finland som særtilfælde i krigens Europa, finsk-danske relationer under krigen, grænseområder og mindretal, afsluttet med en paneldebat om, hvorvidt krigen bør ses som udtryk for enten en kontinuitet eller et brud med hovedlinjerne i de to landes historie. Konferencens præsentationer, som var af meget svingende kvalitet, dækkede emner som Wipert von Blücher – den tyske gesandt i Finland 1935-1944 – dansk samarbejdspolitik, dansk-finske diplomatiske relationer under krigen, Vinterkrigens militære forløb og danske frivillige i Finland. Fra dansk side havde Claus Bryld et udmærket indlæg om besættelsens betydning i den aktuelle politiske debat.

Sammenstillingen af det tyske mindretal i Danmark – hvor problematikken har geo-politiske årsager – og i Finland – hvor de tyske indvandrere netop er kommet til udefra – var en direkte svipser. Det var dog tydeligt, at man fra arrangørernes side havde lagt sig i selen for at komme vidt omkring. Desværre gjorde de mange forskellige vinkler og den korte tid, der var til rådighed, at konferencen som helhed blev præget af fremlæggelsen af en lang række faktuelle oplysninger og tanker om hvert enkelt land, som viste sig at være nyt stof for mange af deltagerne. Det er svært at sige noget kvalificeret på et sådant grundlag. Da der – af gode grunde – ikke var tid til fordybelse, blev diskussionerne undervejs en tynd kop the. En venligt ment opfordring herfra

skal derfor være, at konferencen om Danmark og Finland under Den 2. Verdenskrig blot er begyndelsen på et arbejde, som – suppleret med anden forskning – dårligt kan undgå at kaste ny og nyttig viden af sig.

Svend Rybner

Fremtidens samtidshistorie

Det kan være et kunststykke at samle erfarne og kompetente historikere med fremtiden foran sig. Ikke på grund af en svindende talentmasse. Snarere er årsagen afhandlings- og artikelskrivning og et konstant karrierepres på ph.d.er, forskningsadjunker og post.doc.er for at positionere sig i kampen om de mere stabile stillinger. Ærgerligt nok kan det resultere i en individualisering af forskertalenterne og kan virke kontraproduktivt i forhold til at få dannet egentlige nye historikermiljøer. Miljøer – og netværk – hvor der kan føres en dialog, hvor meninger brydes og nye opstår, hvor gode kræfter samles og nye generationer dannes. Efter konferencen stod det klart, hvor nødvendigt det er at få etableret et miljø, der dels kan revitalisere historiefagets videnskabelige og generelle legitimitet i forhold til alle de nye kilde typer, der findes i samtidshistorien. Dels kan stå op mod den omfattende politisering, som individualiseringen af talentmassen kan siges at have banet vejen for i jagten på bevillinger og stillinger.

Trods alle vanskeligheder og en del afbud lykkedes det for arrangørerne af konferencen *Fremtidens samtidshistorie*, ph.d., forskningsadjunkt og netværkskoordinator ved Center for Kold-

krigsstudier Thomas Wegener Friis og ph.d., post.doc. Anne Sørensen at få samlet en særdeles kompetent kreds af unge historikere.

Konferencen startede torsdag den 11. januar ved middagstid på den idylliske Kragtsbjerggaard – en gul trelænget gård af bindingsværk, beliggende mellem Odense Centrum og Odense Universitet. Den var i midten af det 16. århundrede en herregård med navnet Rødegaard og hørte under Odense Kloster. Senere havde Morten Korch sin gang på gården, hvor han efter sigende skulle have hentet inspiration til sit forfatterskab. Den fungerer i dag som vandrerhjem og huser en militærhistorisk samling i sin lille hovedbygning.

Deltagerne og oplægsholderne kom fra Sverige, Norge, Island, Færøerne, Tyskland og Danmark. Som ved pavevalgene var deltagerne isolerede fra omverdenen – man sov, spiste, diskuterede og hørte oplæggene under samme tag. Det ambitiøse tema for konferencen – fremtidens samtidshistorie – gav unægteligt store forventninger. Alligevel kunne man godt forsvare, at der blev sendt hvid røg ud af skorstenen, da konferencen afrundedes med frokost søndag middag. Efter en gennemgang af konferencens oplæg, vil der blive destilleret nogle erfaringer og perspektiver for fremtidens samtidshistorie. Disse står dog for undertegnedes egen regning.

Anne Sørensen, ph.d., post.doc., Aarhus Universitet: Den røde terrorisme

Anne Sørensen holdt det første oplæg om udfordringerne ved at forske i den røde terrorisme i 1970'ernes Vesttyskland. Fra at

terrorismen, ved projektets begyndelse i 1999, var noget relativt ukontroversielt og kunne behandles som et isoleret akademisk område, forårsagede terroranslaget i 2001 en voldsom politisering af terrorbegrebet, hvorom der udspandt sig en heftig kulturkamp i den offentlige debat. Hun måtte – som hun udtrykte det – sande, at det kinesiske ordsprog: “Gid du må leve i en interessant tid”, kunne blive lidt af en forbandelse. Oplægget var således også en beskrivelse af, hvorledes man kan forske i et så minefyldt og politiseret emne som terrorisme.

Oplægget koncentrerede sig om tre analysestrategier: Terrorismen generelt, venstrefløjshistorie og Tysklands historie. Herudfra kondenseredes slutteligt løsningsforslag til, hvordan terrorismebegrebet kan behandles i den nutidige atmosfære. I den generelle gennemgang af terroreren som begreb viste hun, at betydningen varierer i tid og rum. Er der tale om anarkister fra det 19. århundrede? Antikolonialister fra det 20.? Territorielt orienterede organisationer som ETA og IRA? Politisk rød og sort terrorisme? Eller har vi at gøre med den nye islamiske terrorisme? Ligeledes kan det diskuteres, hvorvidt f.eks. anti-kolonialisterne og modstandsfolkene var terrorister eller frihedskæmpere, hvilket også i de fleste tilfælde er kontekstafhængigt. Endeligt var der forskellige miljøer og firmaer, der havde interesse i at skabe et terrorismebegreb, der kunne kaste opmærksomhed og bevillinger af sig. Herunder det militær-industrielle kompleks under Den Kolde Krig. Derefter diskuterede hun venstrefløjens brug af vold, dens selvforståelse i forhold til

Den Kolde Krigs fronter, og venstrefløjens som et generationsspørgsmål. Det sidste var især relevant i forhold til det sidste analysepunkt, Tysklands historie, hvor det blev diskuteret, hvorvidt den røde terrorisme i Tyskland udgjorde et brud eller en kontinuitet i forhold til nazismen, eller om den skulle ses i en bredere europæisk sammenhæng.

Hvordan bedriver man så samtidshistorie og historie i det hele taget? Hvordan undgår man at falde for fristelsen til at manipulere for argumentets skyld og generalisere i forhold til dagens politiske og mediemæssige dagsorden. Anne Sørensens hovedpo-
 inte var, at man ikke bør se terrorismen som et led i en større politisk masterplan, men derimod studere begrebet i sin konkrete sammenhæng, således som den analytiske gennemgang ovenfor indikerer. Terroreren i 70'ernes Vesttyskland beroede i vidt omfang på misforståelser og tilfældigheder – både fra terroristernes og den vesttyske stats side. I den sammenhæng er det også helt afgørende at tage de forskellige aktørers forestillingsverden alvorligt. Hvilke fortællinger og konstruktioner blev skabt ved fremstillingen af terrorismen? Herunder bliver kulturelle aspekter og kildegrupper som film og litteratur centrale. Når man arbejder med samtidshistorie, skærpes det forhold, at man har med mennesker at gøre, hvor en højere grad af indlevelse er nødvendig, og som ikke uden videre kan reduceres til strukturer. Sørensen citerede i den sammenhæng R.G. Collingwood for, at al samtidshistorie er farlig for helbredet.

Peer Henrik Hansen, ph.d.-stipendiat, RUC: Dansk-amerikanske efterretningsrelationer i Den Kolde Krigs første tid
 Næste indlæg var af ph.d.-stipendiat Peer Henrik Hansen. I sit studium af tidlig dansk efterretningshistorie, som traditionelt har fokuseret på de britiske forbindelser, har han forsket i de amerikanske forbindelser under og efter krigen. Med baggrund i et omfattende kildestudium i National Archives, CIA's arkiv, Det amerikanske forsvars arkiv og danske og svenske arkiver, kunne oplægsholderen fortælle om, hvordan amerikanerne under krigen så Danmark som indgang til det tyske rige, idet Tyskland var svært at infiltrere indefra. Danmark skulle således fungere som en efterretningsbase for amerikanerne. Efter krigen blev samme model brugt i forhold til Sovjetunionen. USA stod ikke særlig stærkt efterretningsmæssigt og var afhængig af de informationer, de kunne få fra deres allierede. Der opstod således tætte bånd mellem FE og amerikanerne, der bl.a. kom til udtryk i de minutiøse informationer fra Bornholm, som FE sendte videre til amerikanerne. Senere skulle også Polen blive central for danskernes indhentning til amerikanerne. Allerede et år efter Besættelsen omtales fremtrædende danskere ved deres kodenavne i de amerikanske arkiver. Herunder et par modstandsfolk og en senere dansk statsminister. De meget grundige beskrivelser af forbindelsernes gøren og laden levner ifølge Peer Henrik Hansen ikke megen tvivl om deres sande identitet. I juridisk forstand var loyaliteten mellem amerikanerne og enkeltpersoner fra modstandsbevægelsen og FE på kanten. Eksempelvis var en

dansk forbindelse med kodenavnet Orange Juice centralt placeret i den danske administration under den dansk-russiske handelsaftale i 1946.

Især den danske signalindhentning udgjorde en central informationskilde for amerikanerne. Hvor seriøst de danske informanter tog deres opgave, står bl.a. klart efter en anmodning til amerikanerne om kuglepennepistoler. FE og dele af Modstandsbevægelsen havde ikke monopol på amerikanernes gunst. Der opstod en konkurrence med Socialdemokratiet, arbejderbevægelsen og AIC (Arbejderbevægelsens Informations Central). En konkurrence, som bl.a. kulminerede i, at en højtstående socialdemokratisk politiker og en tidligere politimand troppede op hos amerikanerne og anbefalede dem at afbryde samarbejdet med FE til fordel for PET og AIC, som ifølge socialdemokraten kunne levere bedre informationer. Ifølge Peer Henrik Hansen rummede dette også en vis sandhed, hvad angik informationer sydfra.

Gudni Th. Jóhannesson, post.doc., Islands Universitet: Efterretningsvirksomhed i Island under Den Kolde Krig

Det næste oplæg omhandlede efterretningsarbejde i et lille land, hvor alle kendte alle. Gudni Th. Jóhannesson gennemgik seks tidspunkter, hvor der blev foretaget telefonaflytninger på Island. Aflytningerne rettedes primært mod socialisterne. Før krigen var der tale om aflytning ved en strejke i 1935, hvilket også gav anledning til planer om en sikkerhedstjeneste. Efter krigen var det medlemskabet af NATO og forholdet til amerikanerne, der gav anledning til aflytningerne.

Efter at amerikanerne forlod Island i 1946, stod Island uden nogen militær kapacitet. Denne ubevæbnede neutralitet holdt indtil 1949, hvor Island gik ind i NATO. Medlemskabet resulterede i protester fra socialisternes side og etablering af en egentlig sikkerhedstjeneste. Der skete i denne forbindelse 60 telefonaflytninger – bl.a. af tre parlamentarikere – og et kartotek over socialister blev oprettet. Perioden fra maj 1951, hvor amerikanske tropper igen blev indkvarteret på Island, kunne karakteriseres som *age of fear and anxiety*. Herfra blev sikkerheden i forhold til eventuel sovjetisk infiltration endnu mere påtrængende, og for sikkerhedstjenesten var det *better to be safe than sorry*. Jóhannesson afviser imidlertid, at der skulle være en organiseret modstand, men atmosfæren var spændt. Det blev ikke bedre med konflikten med Storbritannien om fiskerirettighederne i 1958, hvilket affødte både telefonaflytninger og store protester mod kompromisset i 1961.

Om der var tale om, at telefonaflytning udsprang af reelle politi- og sikkerhedsmæssige årsager eller om der lå politisk motiverede forhold bag, er Jóhannesson ikke så meget i tvivl om. Aflytningerne rettedes mod oppositionen, og her var der ingen voldelige elementer. Havde nogle haft en voldelig dagsorden, ville de i alle tilfælde ikke have benyttet telefonen som kommunikationsmiddel. Denne pointe blev understreget af Lyndon B. Johnsons besøg i 1963. Her blev der organiseret en demonstration mod den såkaldte amerikanske besættelse af Island, hvilket affødte en ny række aflytninger. Til den islandske sikkerhedstjenestes store fortrydelse trodsede

præsidenten imidlertid alle sikkerhedsforanstaltninger og gik ud i mængden af demonstranter og diskuterede ivrigt.

Sidste autoriserede aflytning fandt sted ved en NATO-øvelse i 1968, hvor NATO's flåde benyttede islandske havne. Endvidere var der samme år møde på Island mellem NATO's udenrigsministre. Aflytningerne her rettede sig imidlertid ikke bare mod socialisterne men også mod en kritisk ungdomsgeneration.

Den efterfølgende diskussion drejede sig primært om vanskelighederne ved efterretningsarbejde i et så lille samfund som det islandske samt mulighederne for infiltration. Det er svært at holde på hemmeligheder et sted, hvor alle kender alle. Endvidere valgte chefen for sikkerhedstjenesten at brænde hele tjenestens arkiv på nær et dokument. Peer Henrik Hansen pegede på, at USA har en stor mængde arkivmateriale om Island, fordi de var nødt til selv at opbygge afdelinger til indhentning af efterretninger på Island. Jóhannesson tvivlede dog på, at der lå de store afsløringer med hensyn til sovjetisk infiltration af islandske socialister.

Niels Bo Poulsen, Udenrigsministeriet: Mulighederne i udenrigsministeriets arkiv

Niels Bo Poulsen redegjorde i sin egenskab af souschef i Udenrigsministeriets arkiv for mulighederne for at benytte arkivmaterialet. Han fortalte om Udenrigsministeriets seneste aflevering af akter til Rigsarkivet, som strækker sig fra 1973 til 1978 og udgør intet mindre end tre hyldekilometer. Endvidere har en liberalisering af adgangskravene skåret 10-20 år af visse arkivali-

er, hvilket også har fået tilbagevirkende kraft på den forrige aflevering for 10 år siden, hvor perioden fra 1946 til 1972 blev indleveret til Rigsarkivet.

Selvom forskerkollektiverne fra koldkrigsundersøgelserne og Dansk Udenrigspolitisk Historieprojektet har haft adgang til arkivalierne, ligger der en guldgrube af urørt materiale. Oplægsholderen nævnte eksempelvis Gruppe 104, som omhandler dansk udviklingsbistand og kan belyse forholdet til FN. Den Kolde Krig gav Danmark en unik mulighed for at føre en idealistisk udenrigspolitik. Også de første år af medlemskabet af EF kan nu undersøges gennem det nyligt indleverede arkivmateriale.

Niels Bo Poulsen kunne også nuancere den samtale "på højt intellektuelt niveau" som Hartling havde haft med Mao under statsbesøget i 1974. Det viste sig nemlig i Hartlings efterfølgende redegørelse for Kina-besøget i udenrigspolitisk nævnt, at Kina anså atomkrig som et mindre – og måske nødvendigt – onde, og at Vesten skulle gøre hvad de kunne for at binde sovjetiske tropper i Europa. Endvidere var der et lille *spin-off* i form af kinesernes udelukkelse af Herbert Pundik i journalistdelegationen, hvilket resulterede i, at Politiken trak sig helt ud af delegationen. Sammenholdt med Pundiks nyligt udgivne erindringer, kunne grunden til denne eksklusion være, at Kina ikke anerkendte staten Israel, samt at Sovjetunionen og Kina lå i konstant konkurrence om PLO's og PLFP's gunst. Hartlings Kina-besøg ramte således ned i en betændt storpolitisk rivalisering mellem Sovjetunionen og Kina, hvilket også kom til udtryk i, at Henning Gottlieb efterfølgende blev kon-

taktet af den russiske ambassade for en redegørelse om Kina-rejsen.

Ulrich Mählert, Die Bundesstiftung zur Aufarbeitung der SED-Diktatur: The Memory on Communism in Germany

Dagens hovedtale blev afholdt af Ulrich Mählert, som ledede en fond, der skulle bevillige midler til at undersøge SED-diktaturet. Med udgangspunkt i begrebet Memory Culture, udviklede oplægget sig til en interessant diskussion om demokratibegrebet med baggrund i den tyske erindringskultur om DDR og SED – Tysklands andet diktatur. Problemet ifølge Mählert var, at der var sket en trivialisering af SED i form af TV-shows, T-shirts og anden merchandise. Faktisk nævnte han den tankevækkende film *Das Leben der Anderen* som det stærkeste konstruktive bidrag til den tyske erindringskultur om Det Andet Diktatur, og paralleliserede med det billede der blev givet af den amerikanske serie om Holocaust i tysk TV i 1979, hvor en jødisk familie følges. Problemet er, at tyskerne demokratierfaring bygger på et modbillede af nazisme og holocaust. Hvordan skal man sammenligne et regime, der havde systematisk udryddelse og millioner af dræbte på samvittigheden med SED, som gennem en periode på 40 år stod bag 2.000 drab, hvoraf halvdelen foregik ved grænsen? Ikke desto mindre var en sammenligning ifølge oplægsholderen helt afgørende for at nuancere den tyske bevidsthed om, at manglen på menneskeretligheder og demokrati ikke bare kan føre til Auschwitz, men at demokrati kan trues på mange måder.

Mählert lagde i sit oplæg ud med at definere erindringskultur som en i sig selv uvidenskabelig, plastisk størrelse, som forskeren bør forholde sig pragmatisk til. Han illustrerede det med forskellige versioner af kommunisme i tysk erindringskultur: under Weimarrepublikken, den kommunistiske modstandsbevægelse under nazismen, nazisternes ligestilling af kommunisterne med USSR og sidst Tyskland som offer for Moskvas indførelse af kommunisme i DDR og deling af Tyskland.

Derefter behandlede Mählert den asymmetri, der har været mellem vesttyske og østtyske bidrag til erindringskulturen – til vestlig fordel. Det har betydet, at SED og DDR mere eller mindre er blevet behandlet som en kuriositet i sammenligning med nazismen. På trods af, at der i 90'erne var penge til alt, der omhandlede DDR – monumenter og museer poppede op overalt – har det ikke været fashionabelt for forskere at beskæftige sig med det andet diktatur. Man har holdt sig til nazismen, Weimarrepublikken, transnational historie og andre "vigtige" emner og kastet SED og DDR for politikerne og journalisterne.

Igennem 90'erne var der kun én model, som SED kunne underkastes. Og den var modelleret ud fra 60'ernes vesttyske bearbejdelse af nazismen. Det har betydet, at østtyskere er blevet påtvunget vestlige erfaringsbilleder, som de ikke har kunnet få til at harmonere med deres egne liv. Det er ifølge Mählert således nødvendigt at finde andre modeller til at belyse Det Andet Diktatur, som også østtyskere kan forlige sig med, og som kan nuancere tysk demokratisk bevidsthed, som ellers baserer sig

på nazistiske modbilleder. SED var et særdeles organiseret parti, der udøvede politisk terror, og Honecker var ingen hyggeonkel. Der var efterfølgende en diskussion om muligheden for komparative studier af andre post-diktaturer som Polen, Spanien og Sydafrika og disses modeller til at behandle og forlige sig med fortiden. Dette var oplægsholderen dog lidt skeptisk overfor, da det med hensyn til erindringskultur let kunne resultere i uinteressante sammenligninger mellem f.eks. Francos og Honeckers kulturpolitik.

Thomas Wegener Friis, ph.d., forskningsadjunkt, SDU: DDR's ideologiske udenrigspolitik
Fredagens første oplæg blev afholdt af Thomas Wegener Friis og omhandlede DDR's ideologiske aspekt af udenrigspolitikken. Traditionelt har udenrigs- og sikkerhedspolitikken fokuseret på forsvaret af statens suverænitet, udvidelse af landets spillerum og handel. Oplægsholderen tilføjede statens politiske interesser som en variabel, der burde behandles særskilt i en forståelse af udenrigs- og sikkerhedspolitikken.

Udgangspunktet for Wegener Friis' oplæg var, hvordan DDR's anerkendelseskamp – som en del af sikkerheds- og udenrigspolitikken – hang sammen med en ideologisk klassekamp. Denne sammenhæng var ikke entydig, idet det må siges at være sikkerhedspolitisk irrationelt, at DDR's primære kontakter under anerkendelseskampen fra 1949 til 1973 var kommunisterne i Danmark. Endvidere stoppede den ideologiske klassekamp ikke i 1973 med DDR's formelle anerkendelse. Der er således noget,

der tyder på, at DDR's ideologiske udenrigspolitik udgjorde en egentlig selvstændig strategi.

DDR konstituerede grundlæggende et socialistisk eksperiment, som kunne udbrede den sovjetiske model og befri den "socialt endnu ikke befriede del af verden". Med DDR's begreb om fredelig sameksistens undgik man at sætte de mellemstatslige relationer over styr, men samtidig gav man frit løb for en ideologisk kamp mellem øst og vest.

Ifølge oplægsholderen opererede DDR med to modeller i sin ideologiske udenrigspolitik. Den ene var en international klassekamp, som skulle styrke de pro-østlige fløje i vestlige arbejderbevægelser. Den anden beskrev han som en international klassekamp light. Denne sidste model rettede sig mod alle andre lag i Vesten og havde til formål at markedsføre et positivt billede af socialismen. Dette blev i dansk sammenhæng forsøgt ved at knytte klassekampen og socialismen sammen med fredsbevægelserne på venstrefløjen og i Socialdemokratiet.

Det var ifølge Wegener Friis overraskende, i hvilket omfang DDR's påvirkning af socialisme-billedet lykkedes, når man tager lødigheden af "produktet" i betragtning, herunder det forhold, at DDR i 1980'erne var ved at bryde sammen. Der var således tale om veludført public diplomacy fra DDR's side. Hvorfor det – trods omstændighederne – lykkedes så godt, kunne hænge sammen med, at de østtyske udenrigspolitiske aktører rent faktisk selv troede på deres mission, samt det forhold at DDR, i modsætning til andre østeuropæiske lande som Ungarn og Polen, var en ny konstruktion, som havde pionerens engagement og

puritanske ildsjæl og selvopofrelse under et konstant pres for at legitimere DDR's status og mission som folk og stat uden en historie og tradition.

Nils Abraham, ph.d., Universitæt Greifswald: DDR-kulturpropaganda mod Skandinavien

Den særlige østtyske statsdannelse blev også behandlet af den næste oplægsholder. Hvordan kunne en ny stat positionere sig i forhold til de andre mere veletablerede europæiske stater, der i kraft af deres historiske baggrund ikke på samme måde havde behov for at legitimere deres grundlæggende eksistens? Han argumenterede som Wegener Friis for, at DDR's anerkendelseskamp ikke udelukkende kan belyses ud fra klassiske statsinstrumenter som diplomati, økonomi og militær. DDR's diplomati var indtil anerkendelsen i 1971 et kryptodiplomati. Abraham tilføjede *public diplomacy*, som udgjorde et mere psykologisk instrument. Der var her tale om tre *images*, nemlig en socialistisk propaganda, som understregede socialismens overlegenhed, fredspropagandaen, som kobledede socialismen med en fredsbevægelse og sidst en kritik af kapitalismen, som modstillede kapitalismen som et imperialistisk og menneskefjendsk system. Nils Abraham havde været inde og se på det netværk i de nordiske lande, som blev etableret af DDR for at sprede information om disse images. Et netværk, som samarbejdede med kommuner i Sverige, tysklærere, biblioteker, skoleradio og gjorde sin indflydelse gældende ved forfattere og andre kulturelle arrangementer og etablerede venskabsforeninger finansieret og

styret af den østtyske stat. Endvidere viste han symbolladede billeder fra det østtyske blad DDR-Revy, som konsekvent korresponderede med de tre images.

Den efterfølgende debat fokuserede på den nutidige tyske debat om Ostpolitikken. Hvorledes forholdt Brandts Ost-strategi sig til DDR's public diplomacy? Hvorledes er den kollektive erindring om DDR's images i dag? Forunderligt nok er der mere tale om en anekdotisk tilgang til disse spørgsmål i den tyske kollektive erindring end en egentlig tematisk opfattelse.

Iben Vyff, ph.d.-stipendiat, RUC: Er det fremtiden? Danskere på rejse i USA og Sovjetunionen i 1950'erne

Iben Vyff behandlede den kulturelle side af Den Kolde Krig – hvordan blev hverdagstænkningen påvirket af øst-vestspændingen? Hvorvidt strukturerede den danskernes daglige liv i 50'erne? Udgangspunktet og kildegrundlaget var danskernes kulturmøde med USA og USSR, således som det bl.a. kom til udtryk i kvindebilledet fra rejse-skildringer i udvalgte danske dagblade (herunder Politiken, Socialdemokraten, Land og Folk og Jyllandsposten). Hvorledes tematiseres kvindebillederne i forhold til modernitet og identitet i rejse-skildringerne? Det var således de rejsende danskeres begrebsbrug i beskrivelsen af de amerikanske og sovjetiske kvinder, der var i fokus. Målet for undersøgelsen var at belyse samspillet mellem kultur og politik ved hjælp af rejse-skildringerne.

Vyff fandt frem til, at USSR og USA ikke bare udgjorde to storpolitiske poler med hver sit

bud på moderne fremtidsmodeller, to virkeliggjorte utopier eller dystopier. USA og USSR udgjorde den Anden i forhold til Europa. For USA's vedkommende var der tale om civiliserede-uciviliserede/dekadente, hvori mod det for USSR's vedkommende handlede om en modstilling mellem barbarer og dannede.

De rejsendes opfattelse af det amerikanske kvindebillede berode dels på den hjemmegående husmode, og dels på den åndløse selskabelige kvinde udenfor hjemmet. Det ideelle billede af den amerikanske husmoder tog primært sit udgangspunkt i køkkenet. Hun gjorde sig ikke de store tanker her, men agerede i en verden fyldt med moderne teknologi, supermarkeder, selvbetjening, som skulle spare tid og minimere fysiske bevægelser i køkkenet. Husmoderen var eksponent for det moderne konsum- og forbrugersamfund og fremviste samtidig maskinens magiske evner og modernitetens mange muligheder. Al den opsparede tid kunne hun så bruge uden for hjemmet. Her kom det andet kvindebillede ind som et resultat af de negative følgevirkninger fra husmoderrollen. Det blev nedladende fremstillet som lidt af et skrækscenarium; et overfladisk, hektisk, ensomt og åndløst liv, hvor hun ofte gik til frisør og manicure for at tage sig bedst ud til selskaber. Kvindebilledet her viste således to sider af moderniseringen, der ikke baserede sig på den frigjorte og erhvervsaktive kvinde.

De få rejse-skildringer kom ind på russiske kvindebilleder funderede sig primært på ideen om Moder Rusland og koncentrerede sig om kvindernes udseende. Her var tale om krafti-

ge, rundkindede, storbarmede og bomstærke kvinder, som varetoget mandefag og hårdt fysisk arbejde. Moderniseringstemaet baserede sig på en ligestilling mellem kønnene. De fortrinsvist mandlige rejsende var forskrækkede over af-feminiseringen og lettede, når de sovjetiske kvinder trods alt viste klassiske kvindelige dyder. Det blev set som tegn på, at der dog var noget, som kunne unddrage sig systemet.

Rosa Magnusdottir, University of Iceland: Between Moscow and Washington: The Soviet-American Cultural Cold War in Iceland

Rosa Magnusdottir tog – med Island som case – ligesom Iben Vyff udgangspunkt i Den Kolde Krig som en kulturel konflikt. Hvordan virkede den amerikanske og den sovjetiske propaganda på islændingene. Sovjet havde her et forspring. Allerede i 30'erne havde Island haft et godt forhold til Sovjet, og som de første udvekslede de studenter. Samtidig var der modstand mod den amerikanske base. Amerikansk rock'n roll gav ikke den store genlyd på Island. Fra 1930'erne til 50'erne var der skruet op for den russiske propaganda, hvor Sovjetunionen blev fremstillet som fredselkende i modsætning til den amerikanske militarisme. Ifølge en russisk delegation i 1951 var det lykkedes at bekæmpe den dekadente amerikanske kultur på Island. Den russiske propaganda dæmpede sig imidlertid som følge af opstanden i Ungarn 1956. Konklusionen var, at islændingene var forbavsende apolitiske og resistente overfor kampen om *hearts and minds* under Den Kolde Krig. De lænede sig be-

kveemt tilbage og betragtede kombattanterne som rolleindehavere i en komedie. Dem der involverede sig i spillet var allerede-omvendte.

Morten Andersen, Landsarkivet for Sønderjylland: Velfærdsstatens regionale dimension. Regional- og egnsudviklingspolitikken i Danmark 1945-1970

Det næste oplæg omhandlede velfærdsstatens regionale dimension og opkomsten af den moderne danske regionalpolitik. I fokus var egnsudviklingsloven og perioden fra 1958 til 1970. Der er ifølge Morten Andersen ingen dansk regionalhistorisk tradition. Sønderjylland er den eneste region, der er blevet taget under behandling af faghistorikere.

Oplægsholderen lagde ud med at afklare regionen som begreb i henhold til stat, industrialisering (Pollack) og identitetsskabende *imagined communities* (Anderson). Dette mundede ud i en analytisk definition, som indbefattede et afgrænset geografisk område med et eller flere fællestræk af geografisk, socio-økonomisk eller kulturel karakter. For Sønderjyllands vedkommende var der på det socio-økonomiske område tale om et byhierarki – dvs. nogle centre med opland. Internt i byerne var der flere centrale bygninger med et internt hierarki. Den identitetsmæssige og kulturelle struktur kunne identificeres ved regionale eliter – herunder amtmænds, råds og det lokale erhvervslivs – reaktion på egnsudviklingsloven. For Sønderjyllands vedkommende var der et meget stærkt center-periferi-forhold på grund af krisen i 1930'erne. Samtidig udviklede grænsespørgsmålet sig

til et symbol på en udsathed, der gav sønderjyderne en national særstilling. Så på trods af, at området var særdeles afhængigt af de centrale myndigheder efter 1920, gav den perifere stilling og udsathed sønderjyderne en identitet. Spørgsmålet var, hvis man hævede blikket fra Sønderjylland, om man kunne tale om regioner i den behandlede periode? Ville der være basis for et komparativt studium, eller gives der ingen provinser i Danmark, som Orla Lehmann sagde? Ifølge Morten Andersen forsvandt regionernes talerør med stænderforsamlingernes nedlæggelse. Herefter blev København repræsentant for den centrale danske stat. 1950'ernes industrialisering gav store økonomiske regionale forskelle. Man talte allerede dengang om det skæve Danmark. Staten fik en rolle som økonomisk regulator, herunder via etablering af motorvejsnet i Jylland, oprettelse af vækstcentre og anden egnsudvikling. Således har der ved højkonjunkturer været tale om en intensivering af egnsudviklingen. Men er det kun økonomisk tilbagestændighed, der giver regional synlighed, eller opstår den også ved højkonjunktur?

Andersens konklusion var, at regionen i Danmark primært virker som et analytisk redskab. Imidlertid kan EU og de lokalt rettede og udenomstatslige støtteordninger udfordre Sønderjyllands status som enestående studieobjekt for dansk regionalhistorisk forskning.

Allan Borup, ph.d.-stipendiat, KU: Demokrati og afnazificering i Forbundsrepublikken
Det næste oplæg gik nogle kilometer længere sydpå til Slesvig-

Holsten. Hvorledes udviklede området sig politisk og demokratisk i årtiet efter Anden Verdenskrig? Der var tale om et område, som havde gennemgået en stor landbrugskrise, hvor nazisterne havde haft stor opbakning, og hvor der var en stor hjemstavnsfølelse. Alligevel var der i den behandlede periode en accept af de demokratiske spilleregler. Der var stor valgdeltagelse, og der blev stemt på demokratiske partier. Allan Borup tillagde især CDU en stor del af æren for skabelsen af et stabilt demokrati, hvorimod briterne, der havde besat regionen i sin helhed, førte en mere risikabel og ekskluderende strategi. Slesvig-Holsten havde efter krigen omkring 2,5 millioner indbyggere. Heraf var den ene million flygtninge fra fortrinsvis Østpommern og Østpreussen. De var primært bønder, protestanter og lå ude på højrefløjen. Men ellers var slesvig-holstenerne særdeles apolitiske. Det eneste demokratiske fortilfælde var Weimarrepublikken, og på den baggrund var der en udpræget skepsis overfor mindre partier. *Splinterparteien* var et meget negativt begreb. I stedet gik man efter samlende projekter, og her tilbød CDU en kristelig vej. Partiet var det første tværkonfessionelle borgerlige parti i Tyskland (DNSAP var det første folkeparti, der opbevarede de konfessionelle splittelser), og benyttede den religiøse renaissance i Tyskland efter 1945 til at distancere sig fra det politiske og det ideologiske og dermed hæve sig op over de modsætninger og splittelser, der lurede under overfladen. Desuden dækkede CDU's avis hele landsdelen. Samtidig var partiet særdeles inkluderende i kraft af sit tolkningstilbud af nazismen,

hvilket muliggjorde integrationen af tidligere systemfolk. Endelig blev partiet anset som et "Bollwerk der Heimat", der kunne sikre en fastholdelse af den tyske sjæl, som skulle beskyttes mod kræmmerne i Vest og barbarerne i Øst. I modsætning til CDU's inklusive strategi, byggede briternes demokratiske koncept på en eksklusion og genopdragelse af nazister og tidligere systemfolk, hvorefter en gradvis inklusion kunne sættes i værk.

Knud Holt Nielsen, ph.d.-stipendiat, KU: DKU's historie

Knud Holt Nielsen lagde ud med at advare mod den analytiske blindgyde det var at teoretisere over venstrefløjen som en enhed, før man analyserer videre. Venstrefløjen var alt andet end en monolitisk bevægelse. Det såkaldte alternative Danmark i 1970'erne og 1980'erne bestod af ikke mindre end 800 bevægelser, som spændte fra diverse støttekomiteer, Bøssernes Befrielsesfront, og Ølejre til Borgerlige Katolikker. Overordnet handlede det således om at tilegne sig en koordinations- og konsensuskabende rolle i forhold til denne jungle af bevægelser. DKU viste sig i den forbindelse at være en formidabel spiller med 1980'erne som et absolut toppunkt.

Fra at have været nede på et nulpunkt i 1960'erne betød den voldsomme medlemstilgang af unge i 1970'erne, at DKP igen blev en spiller på venstrefløjen. Der var tale om en genfødsel som et ungdomsfænomen.

I 1960'erne dominerede internationale temaer. Vietnambevægelsen blev i 1964 springbræt for DKU til at blive en selvstændig aktør. Desuden virkede ung-

domsbevægelsen også i denne sammenhæng som en isbryder for sit moderparti i forhold til den isolation, det var blevet sat i efter opstanden i Ungarn og SF's indtog. Under studenteroprøret i 1968 lykkes det for DKP at komme på banen som studenternes forbindelse til arbejderklassen.

I 1970'erne var det EF og forsvaret for national selvbestemmelse, der stod i centrum i DKU. De udviklede en teoretisk rummelig politisk strategi, som protesterede mod monopoler og havde antityske tilbøjeligheder. Det bevirkede en medlemstilstrømning, som måske også kunne hænge sammen med Socialdemokratiets nedtur i denne periode. Samtidig gik ungdomsbevægelsen ind og etablerede en kollektiv erfaring og kultur på gymnasierne, hvor der før ikke havde været nogen.

I 1980'erne lykkes det for DKU indenfor fredsbevægelsen at afideologisere fredsbegrebet. Afghanistan blev holdt udenfor, og der blev samarbejdet med Det Radikale Venstre. Denne pragmatiske og strategiske tilgang til bevægelserne gav DKU en magtfuld koordinerende rolle på venstrefløjen.

Chris Holmsted Larsen, mag.art., København: DKP og Vietnamkrigen i det danske samfund

Vietnamkrigens indflydelse på den danske venstrefløj har hidtil været underbelyst. For Socialdemokratiets vedkommende resulterede Vietnamkrigen fra 1964 i et tvedelt spor. På den ene side bakkede Krag op om USA, og på den anden side anerkendte Anker Jørgensen Nordvietnam. Der var her tale om en generati-

onsforskel i partiet, som ikke blev mindre udtalt med partiets periode i opposition i slutningen af 1960'erne. Dette todelte spor kom også til udtryk i på den ene side en forsigtig kritik af USA på den indenrigspolitiske scene og på den anden side en varsomhed for ikke at skade NATO – trods alliansens vigende opbakning i befolkningen. Ulandsbistanden blev i den sammenhæng anvendt som en ventil – Nordvietnam var den største daværende modtager af dansk bistand.

Med hensyn til Vietnamkrigen i den offentlige opinion og i medierne blev briefinger ukritisk anvendt fra Det Hvide Hus helt frem til 1968. Samtidig omhandlede kun fem procent af Vietnamstoffet i Politiken og Jyllands-Posten protester. Der var således, indtil 1968, en koldkrigskonsensus om krigen. De danske mediers kritik var ikke udtryk for en antiamerikanisme og en moralsk fordømmelse, men var mere rettet mod den militære fiasko.

Med Vietnambevægelsen skete der en revitalisering og radikaliserings af venstrefløjen. Der var tale om en udvikling, der både fulgte allerede eksisterende brudlinjer på venstrefløjen og i partierne internt. Der skete enhedspolitiske manøvrer, hvor der kunne opstå samarbejde på tværs mellem venstrefløjspartier, Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre. Det ramte den organiserede del af den politiske venstrefløj, herunder DKP, som ikke kunne kontrollere Vietnambevægelsen. I 1969 brækkede Vietnambevægelsen over, og den stod derefter svagt. Socialdemokratiets moderate deltagere i Vietnambevægelsen stod derimod styrket i partiet.

Martin Wiklund, Lund Universitet: 60-talsvänsterns modernitetsberättelser och vi

Martin Wiklund stod for konferencens mere filosofiske og historievidenskabelige indslag, og identificerede et af de grundlæggende dilemmaer, som især samtidshistorikeren konfronterer, når kilderne opsøges: nemlig det forhold, at kilderne ofte er levende vidneudsagn, kan svare igen og ud fra deres egne horisonter og fortællinger har en klar fornemmelse for, hvad der er sandt og falsk. Det behøver dog ikke at være en ulempe. Faktisk kan det give os en større indsigt i en mere tidssvarende virkelighedsopfattelse.

1968 udgjorde Wiklunds centrale orienteringspunkt. Herom udspandt der sig en kamp mellem konkurrerende fortællinger eller strategier om at definere den politiske og sociale udvikling i det moderne svenske velfærdssamfund. Problemet er, hvordan man skal forholde sig til fortællinger på f.eks. venstrefløj-en, der kan virke eksempelvis heroriserende, religiøse, ideologiske og dogmatiske. Det kan være svært at forholde sig fordomsfrit til. Med udgangspunkt i Hans-Georg Gadammers hermeneutik var det Wiklunds pointe, at man som historiker skulle lade disse fortællinger være et udtryk for noget sandt i deres kontekst. Man skulle stille åbne spørgsmål til dem: Hvilke problemer skulle de løse? Hvilke problemer var fortællingerne et svar på? Ved at inddrage opponerende og konkurrerende fortællinger kunne historikeren endvidere opnå et balanceret, retfærdigt og ikke-diskriminerende historiesyn – som trods historikerens egen kontekstafhængighed bør fastholdes som et efterstræbelsesværdigt

ideal. Der var således på sin vis næsten tale om et Habermas-lignende forsvar for et oplysningsprojekt: Historikeren skal ikke bare beskrive og forklare. Han skal selv bidrage til begrebsdannelsen ved at gå i dialog med fortællingerne og derefter bedømme, hvorvidt de løste deres problem, og endelig vurdere om de er relevante. Således ville historievidenskaben ifølge Wiklund kunne få en revitaliseret funktion i samfundet.

Erik Kulavig, lektor, leder af Center for Koldkrigsstudier: Historien om et koldkrigscenter

Konferencens anden hovedtaler holdt et underholdende foredrag om tragedien eller farcen om et koldkrigscenter. Kulavig citerede en politiker fra Dansk Folkeparti for at udtale: "Den slags forskning [om Den Kolde Krigs kulturhistorie] er for vigtig til at placere på universiteterne." Kulavig gjorde derefter rede for et forløb, der udgjorde et studie i historiens politisering. Et forløb, hvis første akt allerede fandt sted i 1995, hvor brevet af H.C. Hansen om atomvåben på Grønland blev fundet i Udenrigsministeriets arkiv, med en DUPI-udgivelse i 1997 til følge. Den seneste akt, som stadig pågår, indledtes med Dansk Folkepartis afvisning af DIIS-rapporten, allerede før den blev udgivet, hvilket resulterede i ti millioner kroner til det nuværende Koldkrigscenter på Forsvarsakademiet. Mellem disse to akter var der en PET-kommission samt fire millioner kroner rejst på finansloven på foranledning af Dansk Folkeparti til Syddansk Universitet til udforskning af Gulag og Den Kolde Krig. Hele dette forløb forekom ifølge Kulavig som en lek-

tie i, hvad der sker, når historien underkastes en politiserende kulturkamp.

Dag Axel Kristoffersen, Oslo Universitet: Norsk Europapolitik 1947-73

Dag Axel Kristoffersen fra Oslo Universitet talte om norsk europapolitik 1947-73. Det norske forhold til den europæiske integrationsproces var fra starten præget af skepsis. Norge så sig i sikkerhedspolitisk sammenhæng i en atlantisk sammenhæng og tog afstand fra en europæisk blokdannelse med et Tyskland i sin midte, kendetegnet ved sine traditioner for militarisme og svage demokratiske institutioner. Endvidere så man muligheder i en nordisk identitet og et nordisk samarbejde som et alternativ til Europa. Da den nordiske dimension faldt til jorden, tilsluttede man sig periferiens alternativ, EFTA. Af frygt for isolation ved Den Kolde Krigs optrapning i 1960'ernes begyndelse, holdt man fast i båndet til Storbritannien, men undersøgte mulighederne for medlemskab i EF. Imidlertid var der en stadig underliggende idé om Norge som *Annerledeslandet* med andre geografiske, klimatiske og kulturelle forudsætninger end resten af kontinentet.

Ved ansøgningsrunden til EF i slutningen af 1960'erne, adskilte Socialdemokratiet sig fra de borgerlige ved at have en positiv vision for EF. Trygve Bratteli og Per Kleppe så EF som et fredspøjkprojekt og et samarbejde, der kunne kontrollere kapitalismen og realisere en socialistisk politik. Der var en idé om, at et Norden i Europa kunne bane vejen for afspænding og åbning mod øst samt give udviklingslandene

en større markedsadgang. Heroverfor kunne de borgerlige blot blive enige om, at man skulle undgå vesteuropæisk splittelse, men samtidig også tage afstand fra et mere overstatsligt EF. Den positive socialdemokratiske vision for Europa blev dog primært udfoldet af norske diplomater i Bruxelles. Hjemme i Norge nedtonedes retorikken, og der blev i stedet sat fokus på særordninger omkring fiskeri og landbrug.

Henrik Madsen, ph.d., SDU: Dansk Europadebat 1950-1972
Henrik Madsen tog udgangspunkt i sin ph.d.-afhandling om dansk europadebat fra 1950-1972. Afhandlingen udgør en tredelt undersøgelse: Den danske velfærdsdebat, den danske europadebat og endelig sammenhængen mellem de to debatter. I nærværende oplæg fokuseredes der på den danske Europadebat. Madsen opdelte her analysen i en kvantitativ begrebsanalyse og en kvalitativ argumentationsanalyse. I den kvantitative begrebsanalyse blev alle betegnelser for EF i den offentlige debat optalt og registreret. Det viste sig, at alle de forskellige udtryk for EF blev anvendt af både tilhængere og modstandere – med undtagelse af *Neuropa*, som var et decideret modstanderbegreb. *Fællesmarkedet* var den dominerende betegnelse i periodens begyndelse. Omkring 1971 tog *EF* over. Betegnelsen EEC opnåede også stor udbredelse, ikke mindst blandt modstanderne. Endvidere var unionsbegrebet fortrinsvis et modstanderbegreb.

I den kvalitative analyse tog Madsen udgangspunkt i de marginaliserede temaer. Dvs. temaer, som EF-debatten også kunne have handlet om. Madsen nævnte

ansvaret for den fælles kamp mod kommunismen, som Jørgen Schleimann hævdede. Ansvaret overfor nationen (Søren Krarup). Ansvaret overfor Norden (Palle Lauring). Ansvaret overfor den tredje verden. Den liberale kritik af landbrugspolitikken, karteller og bureaukrati i EF. Den ene dominerende debat omhandlede suverænitetsafgivelse – de jure og de facto. Hvor meget suveræniteten skulle afgives for at sidde med ved bordet? Den anden debat tog udgangspunkt i forskellige tidsperspektiver. Tilhængere fokuserede på 1930'ernes og 1940'ernes krise og krigstilstand, og så Europa som et værn mod en gentagelse. Modstanderne udvalgte mere selektivt mellem diverse regimers ekspansionsisme som den tyske besættelse, romerriget, pavedømmet, og slog bl.a. på, at Karl den Stores rige aldrig nåede længere end til Ejderen. Romtraktaten var for modstanderne en ålerruse. Man ville tage stilling på kommende generationers vegne og være fanget under tysk dominans. Der var således en følelsesmæssig asymmetri i debatten. Det var umuligt at gå lige så meget ind for en toldunion som at være modstander af *Neuropa*.

Sebastian Lang-Jensen, cand.phil., Europabevægelsen: Den danske venstrefløj og EF
Dagens tredje oplæg omhandlede den danske venstrefløj og EF. I modsætning til f.eks. italienske socialister, som så Europa som en arena for deres politik, var den danske venstrefløj særdeles nationalt orienteret. Det forhold at venstrefløjen så sig selv som EF-modstandere forhindrede dem dog ikke i samtidig at definere sig som internationalister.

Et forenet Europa blev af både DKP og SF anset for imperialistisk, og især DKP så Bonn-Paris forbindelsen som et aggressivt fascistisk tiltag, som kunne sammenlignes med den tidligere Berlin-Rom-akse.

Efter Khrusjtjovs hemmelige tale i 1956 løsrev det italienske socialistparti (PSI) sig fra den bipolære retorik og skelnede analytisk mellem Europa og Nordamerika. Herved opnåede partiet en ny arena, hvor en europæisk variant af socialismen kunne komme til udfoldelse. Dette var ikke tilfældet for DKP og SF. De anså Europa som tidligere kolonimagter, og koncentrede sig i stedet om de uafhængige bevægelser i den tredje verden i kampen mod imperialisterne. DKP prøvede at genindtage den status som nationalt samlingsparti, som det havde opnået under Anden Verdenskrig. Samtidig så de sig som sande internationalister i deres åbne politik overfor Østeuropa. Derimod støttede de ikke ligesom SF det nordiske samarbejde før i 1970'erne, hvor Norden dog primært af DKP blev benyttet i historisk-nationalt øjemed og ikke i en egentlig socialistisk argumentation.

SF's udgangspunkt var en såkaldt aktiv neutralisme. Den tog udgangspunkt i et overnationalt samarbejde i Norden som en smertefri overgang fra kapitalisme til socialisme. FN blev anset som en garanti for global fred. Og EFTA udgjorde en pragmatisk økonomisk foranstaltning. Denne aktive neutralisme fik imidlertid et skud for boven i 1969, da Danmark igen søgte om medlemskab i EF. Nordek var ikke blevet til noget, og man forlængede med NATO. På arbejds-markedsområdet lå frygten for et

mere integreret Europa i tilstrømningen af fremmed arbejdskraft af katolsk herkomst, som kunne føre til en splittelse af LO som enhedsbevægelse.

*Sámal Tróndur F. Johansen.
Landsarkivar ved Færøernes
Landsarkiv: Færøerne og Den
Kolde Krig*

Konferencens sidste oplæg handlede om Den Kolde Krig set fra periferien. Hvordan manøvrerede en non-power som Færøerne sig i bipolariteten?

Færøerne ligger i passagen mellem Island og Storbritannien og var derfor et interessant strategisk område for USA og Sovjetunionen. Beliggenheden egnede sig perfekt til et fremskudt amerikansk forsvar og tidlig varsling. Danmark kunne således bruge Færøerne – som det var tilfældet med Thule-basen – som et trade-off i forhold til installation af amerikanske militære anlæg. Dermed kunne Danmark undgå flere af NATO's og USA's krav på dansk jord. Det var Færøekortet, der blev spillet i det sikkerhedspolitiske spil. Grundlæggende stod de militære installationer således som et monument over dansk indflydelse på Færøerne på trods af, at det i realiteten var amerikanske installationer. Det havde nogle konsekvenser for færøernes følelser overfor den danske stat og fik Lagtinget til at stræbe mod mere selvstændighed. Oplægsholderen redegjorde for, hvorledes den færøske uafhængighedsdebat var filtret ind i sikkerhedspolitikken under Den Kolde Krig. I 1959-1961 var der eksempelvis hemmelige forhandlinger mellem Danmark og Færøerne om en militær installation. Færøerne accepterede for at sikre integrati-

on i det atlantiske samarbejde. Samtidig protesterede de for at pacificere modstanderne og give et indtryk af indflydelse og suverænitæt. I 1969-70 var der forslag om at trække sig ud af NATO. Det blev dog hurtigt afvist med henvisning til alternativerne som enten var neutralitet, hvilket ville skabe et sikkerhedspolitisk tomrum i Nordatlanten, eller et nordisk samarbejde, som var irrelevant. Da USA foretrak politisk stabilitet i Nordatlanten og så rigsfællesskabet som et udmærket middel til dette, var færøernes handlemuligheder for mere selvstændighed temmelig indskrænkede.

*Fukuyamas svanesang på
Kragshjerggaarden*

1990'ernes optimisme og Francis Fukuyamas erklæring om historiens slutning kan siges at have haft en del uheldige faghistoriske konsekvenser. Denne erklæring repræsenterede nemlig en asymmetrisk forskydning mellem Vesten og de andre på en masse felter. De andre – eller med et populært fagudtryk: *Den Anden* – blev karikeret set marginaliseret som ofre, kriminelle, ædle eller uædle vilde. Dette slog også igennem i forskningen, hvor der var mange programerklæringer om, hvordan man studerer magtforhold i forbindelse med marginaliserede mennesker, grupper, tekster osv. Men hvordan kan man føre en sand dialog med nogle, som man ikke har et symmetrisk forhold til? Nogle, som man ikke tager alvorligt som ligemænd og kvinder, men på forhånd har gjort til marginaliserede eksistenser? Kan man erkende noget nyt, hvis forskningen i virkeligheden bare reflekterer ens egen vinderposition for

enden af en lang lineær proces – lige meget om man er kritisk eller ej overfor denne position?

Konferencen anviste en vej ud af denne fastlåste stilling. Dermed viste den også en vej for *fremtidens samtidshistorie*. Først og fremmest ved at tage sine kilder alvorligt som seriøse dialogpartnere. Dette kommer selvfølgelig ofte helt automatisk for samtidshistorikere, der skal konfrontere og interviewe levende kilder. Det kniber mere, når vi har med traditionelle skriftlige kilder at gøre. Her bærer vi rundt på en faghistorisk tradition, der på baggrund af bureaukratiske kilder fra Statens Centrale Arkiver refererer til én uafhængig fortidig virkelighed.

Fortiden er en dialogpartner, som ændrer sig afhængig af perspektiv. Hvis vi tager den alvorligt og lader den tale til os, får vi måske noget nyt at vide. Man kan sige, at det heldigvis ikke var Historien, men Fukuyama, der blev stedt til hvile på Kragshjerggaarden.

Henrik Jespersen

Har PET-arkivet en fremtid? PET-høring ved Center for Koldkrigsstudier, SDU

Fredag den 16. februar afholdt Center for Koldkrigsstudier, SDU, en høring om "PET-arkivets fremtid". Formålet med høringen var at skabe rammerne for en bred diskussion om betingelser og vilkår for arkivadgang i almindelighed og adgangen til PET-arkivet i særdeleshed.

Første skud på stammen af paneldeltagere var PET's tidligere operativchef Hans Jørgen Christian Bonnichsen, der beskrev, hvilke betæneligheder efterret-

ningstjenesten må have i forhold til offentliggørelse af informationer fra PET-arkivet. For det første er der hensynet til kilder og agenter, der som følge af offentliggørelsen af informationer kan blive udsat for sociale reaktioner, der i værste fald kan være drab. Dette vil medføre, at ingen tør være agent eller meddeler for PET af frygt for eksponering.

Derved vil kilderne tørre ud, hvilket i sidste ende vil gøre det besværligt for PET at leve op til sit formål: "At modvirke og forhindre fare mod Danmark som et frit og demokratisk samfund." For det andet er der hensynet til de fremmede partnere såsom CIA, MI6 osv. Konsekvensen vil være, at PET bliver smidt ud af det gode selskab og derfor ikke længere vil modtage vigtige informationer, som kan være med til at modvirke terror. For det tredje er der hensyn, som skal varetages i forhold til den altid aktuelle efterforskning og aktuelle overvågning. Sidst men ikke mindst er der hensynet til de overvågede, da informationerne kan være ødelæggende for den overvågede og dennes nærmeste. Ifølge Bonnichsen er det dog nødvendigt at finde frem til en løsning, også selvom at det bliver svært.

Ifølge ph.d.-stipendiat Peer Henrik Hansen vil det "være en større forbrydelse mod historien, den historiske bevidsthed og de kommende generationer, som skal tage ved lære af vore fejl" at destruere PET-arkivet. I henhold til Hansen er PET-arkivet vigtigt for den fremtidige historieforskning og -skrivning, eftersom materialet indeholder oplysninger, som rækker udover efterretningstjenestens aktiviteter, om for eksempel indenrigspolitiske forhold, international politik,

fremmede magters ageren i Danmark og udenlandske forsøg på at påvirke den danske dagsorden. En destruktion af arkivet bør ikke finde sted, også selvom dele af oplysningerne er usande. For disse kilder vil være vigtige og brugbare i undersøgelsen af, hvordan efterretningstjenesten arbejdede, da det givne materiale blev til.

Den efterfølgende taler var journalist på Politiken og forfatter til bogen "I en højere sags tjeneste", Hans Davidsen-Nielsen. Davidsen-Nielsen, der selv har måttet forholde sig til spørgsmålet om, hvorvidt man skal bruge navne i forbindelse med sin bog om PET, startede med at skitsere, hvad der for ham er en underlig situation: "(...) det er sådan, at der er forskere og journalister, som har adgang til PET's arkiv og kan se PET's arkiver, men at de pågældende mennesker, som står omtalt i det her materiale ikke har lov til at se det. Og det er for mig en helt uholdbar situation (...)." Davidsen-Nielsen var enig med Peer Henrik Hansen i, at det vil være en katastrofe at begynde at slette i PET's materiale. Endvidere er det Davidsen-Nielsens opfattelse, at jo mere offentlighed, der er, desto bedre. I den forbindelse henviste han til den mere liberale arkivadgang i USA.

Historikeren Bent Jensen, der for nyligt er udnævnt til leder af *Center til studiet vedrørende Danmark under Den Kolde Krig* i København – måske bedre kendt som *Langballecentret* – var inviteret til at tale om sine erfaringer med brugen af PET-arkivet. Bent Jensen støttede de to foregåendes ønske om mere åbenhed omkring PET-arkivet. Ifølge Jensen er koldkrigsforsk-

ningen i Danmark blevet forkludret politisk, og man burde i Danmark have skelet til den norske løsning, hvor man først lavede en retslig undersøgelse af den norske efterretningstjeneste POT, hvorefter der blev lavet en grundig historisk undersøgelse af to norske historikere, som havde et meget åbent kommissorium.

Jensens erfaringer med PET-arkivet er efter hans mening generelt gode, men han påpegede dog, at processen med afklassificeringen af dokumenter godt kunne gå hurtigere og beskrev vejledningen i forbindelse med brugen af arkivet som abstrakt. Jensen tilsluttede sig som sagt kravet om mere åbenhed, men så det også som en uholdbar situation, at de pågældende ikke har lejlighed til at se, hvad der står skrevet om dem, når privilegerede forskere og journalister kan få muligheden. Derfor håber han ligeledes på en løsning, der både kan tilfredsstille de registrerede og dem der skal efterforske de registrerede.

Hanne Reintoft talte om perspektiver i "egen acces". Reintoft beskrev det som bekymrende, at de historiske akter aldrig bliver be- eller afkræftet, hvilket medfører, "at en ung historiker om 100 år kan spille et halvt liv på at sidde og efterforske nogle løgnehistorier." Derfor foreslår Reintoft, at "[n]utiden respekterede eksisterende kilder, men så kom med deres eget bidrag, deres egen korrektion af disse kilder." Efterfølgende påpegede hun, at der foruden historieforskning også er folks retssikkerhed og politik. Og det er især med henvisning til borgeres retssikkerhed, at hun er fortalende for, at der bliver ryddet ud i PET-arkivet.

Som afslutning på arrangementet var den tyske historiker Georg Herbstritt fra *die Bundesbeauftragte für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen Deutschen Demokratischen Republik* inviteret til at fortælle om den tyske erfaring med følsomme arkiver, og dermed blev panelrunden sluttet af med en international vinkel på hele diskussionen om arkivadgang. Herbstritt forklarede, hvordan man i Tyskland ved lovgivning har forsøgt at løse problematikken med åbenhed og beskyttelse. Som udgangspunkt er de tyske arkiver lukkede, men kan i særtilfælde åbnes til fordel for forskere og journalister, der sidder med en given problemstilling. Endvidere har de registrerede mulighed for at se deres aktstykke og ydermere tilføje en note til deres eget dokument, og dermed kan de korrigere de "løgnehistorier", som Reintoft skildrede som uheldige.

Høringen kom ikke frem til et egentligt løsningsforslag, men diskussionen var god og givende. Man kan kun håbe, at man snart finder frem til en løsning, så vi kan få besvaret spørgsmålene, som centerleder Erik Kulavig indledte høringen med: "Hvem skal have adgang? På hvilke betingelser? (...) Skal historien være et aktørløst landskab uden levende mennesker? Eller skal vi have i en mellemløsning, hvor aktørerne ikke er Per og Poul men pære og æble?"

*Stud.mag. Mette Fentz
Syddansk Universitet*

Internet

Arbejderhistorisk bladliste 1835-1940

Carl Heinrich Petersens bog *Danske revolutionære*, der udkom på Borgen i 1970, er en halvklassiker. Den rummer skitser og erindringer om en række vigtige oppositionelle personer i dansk arbejderbevægelse, og dertil indeholder bogen en række tekster (pjecer) fra socialismens historie og et tillæg med dokumenter (programmer, love mv., en litteraturliste og bladliste på næsten 20 sider).

Både dokumenterne og bladlisten har længe været oplagte at få langt online. Man kan jo kun håbe, at forskningsbiblioteker eller Marxistisk Internet Arkiv, Danske Afdeling vil løfte denne opgave for de klassiske teksters og dokumenters vedkommende og gøre dem offentligt tilgængelige online. Men for bogens bladliste er der nu taget hul på dén opgave, idet den er kommet online på Tidsskriftcentret.dk.

Bladlistens titel og indledning lyder: "*Bladliste: Kronologisk oversigt over blade og tidsskrifter udgivet af arbejderbevægelsen og dens forløbere eller med tilknytning hertil*". Udarbejdet af Willy Markvad Hansen. Lokale udgaver af såvel Social-Demokraten som partiafdelingsblade er ikke medtaget – ej heller fagforeningsblade. Oversigten omfatter perioden 1835-1940/41." I onlineudgaven er titlen blevet: *Arbejderhistorisk bladliste 1835-1940*.

Men der er ikke blot tale om en indskanning og elektronisk offentliggørelse af bogudgavens bladliste. Oplysningerne i bladlisten er blevet uddybet, og der er lagt både trykte og online littera-

turhenvisninger og se også-henvisninger efter en række af tidsskrifterne. Men først og fremmest er der lavet en omfattende hyperlinkning, altså link fra ord til en tekst et andet sted på samme eller et andet site. I bladlisten er det gjort for alle personnavne, første gang de optræder i listen, (redaktører og udgivere) til primært *Leksikon for det 20. århundrede* (Leksikon.org), og hvor der ikke har været nogen artikel hér om personen eller organisationen, har helt andre kilder fra internettet været brugt.

Der er så blevet suppleret med links til andre steder fra nettet og kopiet fra online tekster især fra værket *Socialdemokratiets Århundrede*. Det er så blevet et tillæg "Biografiske oplysninger", som indeholder de kopierede – ofte farverige – beretninger om "pionererne", som fx E.W. Klein, Harald Jensen, Louis Toucher og anarkisten Sofus Rasmussen. For sidstnævnte har redaktionen endog indskannet en tekst fra Politiforeningens mindebog over den politibetjent, som blev skudt ned af Sofus Rasmussen under en anholdelse på Nørrebro i november 1907, umiddelbart før han skød sig selv.

For navnene på personer og organisationer er de fleste oplysninger hentet i Morten Things *Kommunismens kultur: DKP og de intellektuelle 1918-1960* (Tiderne Skifter, 1993, 1087 sider). Den organisationsliste, der er i Things bog, ligger ofte til grund for oplysningerne på Leksikon.org, så der for organisationerne oftest kunne linkes hertil.

Nogle af tidsskrifterne, de kulturelle radikale tidsskrifter, har en fyldig omtale i Things bog, kapitel 3.2., side 198-211, og teksten er direkte skannet ind og

lagt som et tillæg til bladlisten. Det drejer sig om *Klingen* 1917-20, *Sirius* 1924-25, *Kritisk Revy* 1926-28 og *Ekko* 1928.

Disse tidsskrifter – og andre tidsskrifter, der er omtalt i *Morten Things* bog, fx årbøger – skal tilføjes bladlisten. *Things* bog er også den primære kilde til en række personoplysninger, og redaktionen har udarbejdet en rækkefølge for personoplysninger fra *Things* bog, som på forfatterens forventede efterbevilling skal skannes ind over tid, således at noteapparatet (linkningen) til navne og organisationer på bladlisten kan blive så fuldstændigt som overhovedet muligt, uden at der skal udarbejdes og skrives nyt stof.

Også forskellige institutioner er blevet kontaktet, således har Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv været henne og bladrene i det klassiske *Socialisten*, for at tjekke om første nummer blev

udgivet 21. eller 22. juli 1871, se *Bladliste: 1871-1880*.

Problemet for den oprindelige bladliste er, at selv om den skulle bygge på primær registrering, er der uoverensstemmelser i forhold til andre kilder, især Statsbibliotekets avissamlings katalog (www.statsbiblioteket.dk/soeg/aviser/dokumenter/Koebenhavn.doc) og også i forhold til bladlisten i *Morten Things* bog. Så det vil være noget tid, inden alle spørgsmålstejn og uenigheder bliver slået efter og originalkilderne også bliver tjekket for trykfejl, dateringsfejl og måske også pral! Et særligt problem er, at der i bladlisten oprindeligt øjensynligt ikke blev skelnet i beskrivelsen af bladene mellem undertitler, motto, kolfonoplysninger osv., og ortografien for titler, navne og organisationer mangler også retningslinjer og konsekvens.

Læsere af *Arbejderhistorie* vil

sikkert finde, at bladlisten allerede nu er et vigtigt online opslagsværk. Men hvis nogle af læserne er blevet opmærksomme på fejl, mangler eller supplerende oplysninger, vil onlineudgaven stadig kunne rettes og redigeres.

www.tidsskriftcentret.dk/?id=584

Ungarn 1956

Oktober-november 2006 var 50-årsdagen for oprøret i Ungarn mod russisk dominans og stalinismens pervertering af socialismen. I den anledning har *Tidsskriftcentret.dk* lavet en emneliste med links til en mindre række artikler på dansk, samt artikler, bøger (online) og sites på engelsk.

www.tidsskriftcentret.dk/?id=596

Jørgen Lund

Tidsskriftcentret.dk